

A woman with long hair is shown in profile, reading a book. She is wearing a light-colored top and a patterned cardigan. The background is dark and textured, possibly a cave or a forest at night. The entire image has a blue tint.

DNES V NOCI JSEM JI VIDĚL

DRAGO JANČAR

PESTRÁ
RADA

/ Přeložil Kamil Valšík

plus

Dnes v noci jsem ji viděl

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.nakladatelstviplus.cz
www.albatrosmedia.cz

Drago Jančar

Dnes v noci jsem ji viděl – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2018

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS MEDIA a.s.

**DNES
V NOCI
JSEM JI
VIDĚL**

**PESTRÁ
ŘADA
SOUDOBÉ
PRÓZY**

/ Svazek 25

DRAGO JANČAR

**DNES
V NOCI
JSEM JI
VIDĚL**

/ Přeložil Kamil Valšík

plus

Kniha vychází s příspěvím Trubarova fondu při Asociaci slovinských spisovatelů v Lublani, Slovinsko.

Ta knjiga je bila objavljena s pomočjo Trubarjevega sklada pri Društvu slovenskih pisateljev, Ljubljana, Slovenija.

Kniha vychází s příspěvím Veřejné knižní agentury Slovinské republiky.

Knjiga je izšla s finančno podporo Javne agencije za knjigo Republike Slovenije.

© Drago Jančar, 2010

Translation © Kamil Valšík, 2018

ISBN tištěné verze 978-80-259-0870-9

ISBN e-knihy 978-80-259-0899-0 (1. zveřejnění, 2018)

„... naše vymyšlené příběhy, vytvořené ze skutečnosti...“

– H. C. Andersen

Dnes v noci jsem ji viděl, jako by byla živá. Přicházela uličkou středem baráku, mezi pryčnami, na nichž ve snu klidně oddychovali moji druhové. Zastavila se u mé postele, chvíli mě zamyšleně pozorovala, trochu nepřítomně, jako vždycky, když nemohla spát a toulala se po našem mariborském bytě, postála u okna, sedla si na postel a znovu přešla k oknu. Co se děje, Stevo? řekla. Ty taky nemůžeš spát?

Hlas měla tichý, hluboký, skoro mužský, trochu zastřený a nepřítomný stejně jako pohled. Udivilo mě to, protože jsem ho hned poznal, okamžitě mi bylo jasné, že ten hlas, který se s lety ztratil někde v dálce, patří jí. Její podobu jsem si v duchu dokázal vybavit kdykoliv, stejně tak její oči, vlasy, rty, ano, i její tělo, které tolikrát celé zadýchané leželo vedle mě, ale už jsem ji neslychával; z člověka, který je dlouho pryč, se rozplyne nejdříve hlas, jeho zvuk, barva a síla. Tak strašně dlouho jsem ji neviděl. Kolik to jen může být let? Nejméně sedm. Po zádech mi přeběhl mráz. I když byla venku poslední květnová noc a to strašné jaro roku pětáctyřicet spělo ke konci a všechno už se nachylovalo k létu a venku bylo teplo a v baráku přímo dusno výpary z chrápajících a páchnoucích mužských těl, při té vzpomínce jsem se otřásl. Sedm let. *Za dlouhých sedm let, budu tu opět, za dlouhých sedm let,* zpívala kdysi moje Veronika tu slovinskou národní píseň, kterou měla tak ráda, pokaždé když byla zachmuřená a dívala se tím svým nepřítomným pohledem, jímž mě sledovala

i teď, *sám Bůh na nebesích ví, kdy uplyne těch sedm let*. Chtěl jsem jí povědět, jak je krásné, že znovu přišla, i když je to už sedm let, Vraník je ještě pořád se mnou, jestli se na něj chceš podívat, je tam za ohradou, spolu s ostatními důstojnickými koňmi, má se dobře, běhá po trávě, nemusí být ve stáji, je v dobré společnosti, i když i jemu chybí tvá ruka, a mně taky, chtěl jsem říct, ale hlas mi uvízl v hrdle, místo slov, která jsem chtěl vyslovit, mi z úst vycházelo jen jakési tlumené chrčení. Myslel jsem, že žiješ na zámku někde pod Alpami, chtěl jsem pokračovat, jezdíš tam taky na koni? Natáhl jsem ruku, abych se dotkl jejích vlasů, ale ona uhnula, já teď půjdu, řekla, vždyť víš, Stevo, že tu nemůžu zůstat.

Věděl jsem, že nemůže, stejně jako před sedmi lety, když navždy odešla z našeho mariborského bytu; když nemohla zůstat tam, jak by mohla být zde, v baráku zajateckého tábora, mezi spícími důstojníky královského vojska, nad nimiž bdí, pověšený na stěně hned vedle dveří, obraz mladého panovníka v uniformě gardového poručíka a s rukou položenou na šavli; fotografie krále bez království, mezi svými věrnými bez vlasti. Vtom se ozvalo hlasité ržání, přisahal bych, že to byl Vraník, možná že se zastavila i u něj, ještě než navždy odešla, možná zaržál radostí z její přítomnosti, když mu položila ruku na nozdry a zašeptala, Vraníku, teď si tě osedlám.

To se událo v noci. Teď už je ráno a v táboře se scházejí vojáci, aby vzdali ranní poctu vlajce. My, vojsko beze zbraně, stále ještě vyvěšujeme každé ráno prapor. U brány přecházejí angličtí strážníci a znuděně pozorují ranní hemžení, odzbrojené vojáky královské armády vycházející ze stanů, důstojníky, kteří jsou ubytováni v barácích a stále připravě-

ní vpadnout přes hory na hranicích zpátky do vnitrozemí, do bosenských lesů, kde podle zpráv, které se k nám done-
sou, sílí partyzánský boj proti komunistické vládě. A já sle-
duju svůj obličej v zrcadle a vím, že nic už není, není Vero-
nika, není král, není Jugoslávie, svět se rozpadl na kusy jako
to popraskané zrcadlo, z něhož na mě hledí kusy mého ne-
oholeného obličej. Nemám sílu namydlit si tvář a oholit
se, utáhnout si opasek, dát se do pořádku a odejít na seřa-
diště, dívám se na tu tvář, nad níž se dnes v noci skláněla
Veronika, a říkám si, jestli by mě ještě vůbec poznala. Jest-
li jsem to vůbec ještě já, Stevan Radovanović, major, veli-
tel jízdní roty první brigády, bývalý kapitán Drávské divi-
ze, jehož v Mariboru opustila žena a jeho mužstvo se mu
kvůli tomu za zády posmívalo. Teď se mu nikdo neposmí-
vá, vůbec už se tu nikdo nikomu nepošklebuje, protože ne-
ní nikomu do smíchu, teď jsou všichni k politování, zbitá
armáda, již z vlasti vyhnaly zbraně a taktika nevzdělaných
komunistických divochů. Je to vůbec ještě můj obličej, ty
oči, ten nos, ty tváře, rozbrázděné střepy popraskaného zr-
cadla visícího na zdi umývárny? Kruhy pod očima po pro-
bdělých nocích vypadají jako podlitiny, šedivé prameny na
spáncích, rozpraskané rty a černá díra v řadě žlutých zu-
bů. Tam, kde je teď díra, býval dříve, ještě před měsícem,
řezák, tenkrát ale u zdi statku v kopcích nad Idrií vybuchl
granát a kousek kamene nebo železa mi vlétl přímo do úst,
takže jsem byl vmžiku zalitý krví, ale když jsem přišel k so-
bě a opláchl se, ukázalo se, že jsem, chválabohu, přišel jen
o přední zub, zato rty jsem měl úplně roztrhané, kdežto teď
už jsou jen rozpraskané. Tam někde poblíž italské hrani-
ce, k níž jsme ustupovali, abychom se přeskupili a znovu

zaútočili, jak nám tvrdili, jsem naštěstí přišel jen o zub. Ale nakonec jsme se před městem Palmanova rychle vzdali. Vzdali, co to bylo jiného, i když nás přesvědčovali, že jsou Angličani naši spojenci a že spolu s nimi zaútočíme na komunisty. Ještě nějakou dobu nám nechali zbraně, ale pak přišel rozkaz, ať je odevzdáme, jednoduše jsme dopustili, aby nás angličtí vojáci hanebně odzbrojili, důstojníkům síce na projev úcty povolili revolvery bez munice, ale před několika dny nám sebrali i ten poslední zbytek důstojnosti, už nejsme žádná armáda, je to konec, *finis* Království Jugoslávie, konec světa.

Když před sedmi lety Veronika odjela z Mariboru, poprvé mě napadlo, že to pro mě znamená konec světa. Ale teď vidím, že to bylo jen moje osobní trápení, život šel dál a vojsko, k němuž jsem duší i tělem patřil, bylo pořád ještě na svém místě, jeho řád a disciplína, jeho slavné dělostřelectvo a jízda, všechny zbraně ověnčené slávou bitvy na Kolubaře a bitvy u Ceru, všichni jsme byli následníky a dědici srbského vítězství, jednoho z největších v evropské historii, my důstojníci jsme požívali vážnost a úctu, svět byl stále ještě v pořádku a život měl navzdory tomu, že Veronika odešla, smysl. Kasárna, manévry – plnění povinností dokáže samo přemoci bolest jednotlivce a dává člověku důstojnost. Osobní ztráta musí jít stranou, když jde o obranu vlasti a vyšší poslání. Byl jsem vzorný důstojník, to o sobě můžu říct, na akademii jsem všeobecné i speciální zkoušky složil s vyznamenáním, na všech manévrech, které byly v těch letech stále častější, sklízela moje jednotka uznání.

V létě roku sedmatřicet přemístili mou rotu z Niše do Lublaně. Chápal jsem to tak, že šlo o taktické posílení Dráv-

ské divize, která se následkem politických událostí v Německu stávala ústřední obrannou silou severní a západní hranice království. Jako vždy jsem dobře zapadl. Život vojáka, to nejsou města, v nichž musí občas žít, ale kasárna, cvičiště, vojsko, můj život byla armáda a – koně. Musím říct, že jsem byl nejlepším jezdcem jednotky, jíž jsem velel. Je obrovský rozdíl, jestli důstojník velí z kanceláře nebo na manévrech uděluje rozkazy z nějakého terénního vozidla – důstojník uhánějící v čele své jednotky, to je něco úplně jiného. Od svých vojáků jsem vyžadoval to, co jsem konečkonců prakticoval i já sám, neustálé cvičení v jízdárně, pohyblivost, šikovnost, péči o koně, čistotu, čerstvou vodu, hřebílko v ruce, to všechno pro mě bylo stejně důležité jako šavle tasená, s níž se útočí, nebo karabina na rameni, již je potřeba umět sundat a natáhnout i na koni. Jízda je nejvznešenější částí armády. Jízda plije na pěšáky, říkával major Ilič, když měl dobrou náladu. Když měl dobrou náladu a řekl, že jízda plije na pěšáky, vždycky se našel někdo, kdo dodal: Nebo taky chčije... Dobře jsme se bavili, byli jsme hrdí jako polští huláni, nejodvážnější lehká jízda, co svět zná. Navíc jsem měl rád koně, poprvé jsem rajtoval, když mi bylo sedm, můj otec byl handlíř, staral jsem se o ně a povídal si s nimi už od dětství, u jízdy jsem se neocítl náhodou. A spolu s ní, s jízdou, když si na to dnes vzpomenu, nejspíš ne náhodou v Lublani.

A tam jsem potkal Veroniku.

K ní mě přivedl – její muž. K jejímu muži pak můj velitel, major Ilič. Dobře si vzpomínám na to letní dopoledne: bylo horko, v košili s vyhrnutými rukávy jsem v jízdárně dohlížel na výcvik obratu na místě. Potom jsem nechal rekruty

klusat v kruhu a v posledních minutách s povolenými otě-
žemi směrem ke stájím. A teď, řekl jsem, mokrá místa na
koňském hřbetě, obzvlášť pod sedlem, omyjete čistou vo-
dou. A potom hřebíčko, je to jasné? Nikdy jsem jim to neza-
pomněl rozkázat, neboť jsem věděl, že jsou to lenoši, koně
by strčili do stáje a sami by se svalili na nejbližší trávník, do
stínu u zdi maštale, nebo třeba na hnůj, prostě kamkoliv.
Chtěl jsem jim ještě vysvětlit, proč je péče o koně tak dů-
ležitá, když přišel ordonanc, zasalutoval a řekl, že mě ma-
jor Ilič volá na štáb.

Vážným hlasem se mě zeptal, jestli jsem připraven splnit
zvláštní rozkaz. Já jsem byl vždy připraven přijmout každý
úkol. Žena jeho přítele, váženého pána z nejvyšších kruhů,
mladá dáma, dostala darem anglického hackneyho a teď se
chce naučit jezdit. Viděl jsem, jak ordonanc i písař, kteří mě
pozorně sledovali, zadržují smích. Místo abys tady ztrácel
čas s pitomými rekruty, řekl major Ilič, staneš se na jistou
dobu učitelem jezdeckví. Necítil jsem odpor k práci s pito-
mými rekruty, kteří se pod mým vedením nakonec téměř
všichni změnili ve výborné jezdce, cítil jsem odpor k myš-
lence, že budu muset nějakou rozmazlenou bohatou panič-
ku učit jezdit na koni, koneckonců jsem složil všechny vše-
obecné i speciální zkoušky na akademii proto, abych sloužil
králi a vlasti. I tímto způsobem se slouží králi a vlasti, od-
pověděl Ilič, jako by mi četl myšlenky, jde jen o dva měsíce,
na podzimních manévrech budeš znovu velet své rotě. Sra-
zil jsem paty: Dle rozkazu, co taky může voják jiného říct.
Potom se mi Ilič zadíval dlouze do očí. Stevane, synu, pro-
mlouval ke mně otcovským hlasem, jako by mě posílal do
bitvy, něco důležitého ti musím říct.

Důstojnická čest, pronesl. Ty víš, co je důstojnická čest.

Chápal jsem, co tím myslí. Že je třeba jednat s dámou s potřebnou úctou. Víím, odpověděl jsem. Pak je tedy vše v pořádku, zasmál se major Ilič. A ordonanc, který viděl, že je úřední část rozhovoru u konce a že je major v dobrém rozmaru, dodal: Dej pozor, ať tě nekousne její krokodýl. To mu se všichni tři zasmáli. Jaký krokodýl? To uvidíš, chechtal se Ilič, volno, můžeš jít.

Ještě než jsem se ujal svého zvláštního úkolu, což znamenalo sloužit svým způsobem králi a vlasti, musel jsem se setkat s manželem své budoucí svěřenkyně. Schůzku jsme měli v kavárně Union, tvrdil, že by mě pozval k nim domů, ale chtěl mě nejdřív poznat osobně. Byl vysoký, štíhlý, měl světlé, hladce učesané vlasy, byl bezchybně oblečen, jako by vypadl z módního žurnálu s fotografiemi anglických danďů. Já jsem měl na sobě uniformu, a i když tehdy důstojnické uniformy všude vyvolávaly zájem a obdiv, cítil jsem se vedle něj jako neotesanec. Elegantní muž v bílém obleku a bílých polobotkách byl očividně typ člověka zvyklý dělat velký dojem na lidi, s nimiž měl co do činění. Přijel ohromným automobilem, vypili jsme spolu dva koňaky a on řekl, že bude výuka dobře placená, což jsem odmítl. Dostal jsem rozkaz, že jde o služební záležitost. Zasmál se: Ach, ten major Ilič, pro něj je všechno služební záležitost. Nebyl zrovna hovorný, jedním dechem mi pověděl vše, co potřeboval: Zpočátku budete trénovat v jízdárně, potom by bylo dobré, abyste co nejdřív začali jezdit po okolních loukách a lesích. Veronika si to moc přeje, i já sám se k vám přidám, až budete tak daleko, že dokáže rajtovat sama. To je všechno. Požádal mě, ať na ni dávám pozor, někdy bývá trochu ne-

předvídatelná, nejspíš bude chtít všechno umět hned, dodal. Chtěl jsem vás nejdřív sám poznat, můj přítel Ilic tvrdí, že jste jeho nejlepší důstojník, a já vidím, že se nemýlí. Jak to jen může vědět, říkal jsem si, když celou dobu mluvil jen on, a navíc o armádě vůbec nic neví. Ovšem, lidé jeho druhu se vyznají v burzovních obchodech, elegantních oblecích a ohromných automobilech, ano, a také v letadlech, vyprávěl, že kromě koní a aut jsou jeho velikou vášní sportovní letadla, možná se někdy společně proletíme nad okolními kopci, uvidím, jak je Slovinsko krásná země, stejně jako Srbsko, jste přece z Valjeva, že ano? Ano, z Valjeva, můj otec tam prodával koně, řekl jsem a pomyslel si, že i táta znal takové boháče, věděl, že jeho syn nebude nikdy zámožný, ale stane se důstojníkem, což v Srbsku znamená totéž, nebo možná i víc. Ještě nikdy jsem nebyl ve Valjevu, pěstujete tam švestky? vyptával se. A pálíte slivovici, že ano? Ne, odpověděl jsem, chováme tam ty nejlepší vojáky, smáli jsme se, měl jsem radost, protože bylo všechno rychle vyřízeno.

Druhý den, po deštivé noci přišlo svěží a jasné ráno, ji přivezl svým vozem, mladou dámu v rajtkách. Představil nás, prohlédli jsme si koně, anglického hackneyho s dlouhým nohama, potom pronesl něco jako: Předávám ji do vaší ochrany. Políbil ji na tvář a zase odjel svým kabrioletem, v zatáčce ještě jednou zamával. Kůň se jmenoval Lord, jak jinak, pomyslel jsem si, jaké jiné jméno může dát koni bohatá mladá dáma? Ale byl nádherný, trochu uhnul hlavou, když jsem ho poplácal, ale brzy mi začal důvěřovat, zvedal vysoko nohy a měl pěkné držení hlavy a ocasu. Vysvětlil jsem jí, že rekruty, kteří chtějí být jezdcí, učím, že škola rajtování začíná hřebílkem, kartáčem a klínem na čištění kopyt.

Odpověděla, že ona není můj rekrut.

Na chvíli jsem se odmlčel a už mě mrzelo, že jsem přijal takový „zvláštní úkol“. To je možné, přikývl jsem, ale koně je třeba vyhřebelcovat vždy, než ho osedláme. Koním, kteří jsou většinou ve stáji, kde je málo světla, musíme pečovat o srst každý den, i když na nich nejezdíme. A proč jsou ve stáji, proč prostě neběhají venku? Proč jsou ve stáji? Na to se mě ještě nikdy nikdo nezeptal. Koně jsou svobodní tvorové, pokračovala, svobodnější než lidé, měli bychom je nechat, ať se prohání venku. Ale potom bychom na nich nemohli jezdit, odpověděl jsem jí, sami bychom tahali kočáry, vozy a děla a v armádě by vůbec nebyla stará a vznešená jízda, jejímž jsem hrdým vojákem. To je hrdá součást vojska, již v mnohých bitvách proslavila anglická a francouzská lehká jízda, a především neohrožení polští huláni. Ale na ni neudělali huláni vůbec žádný dojem. To, že koně ženete do války, je naprosto neuvěřitelné, odmlouvala znovu, je to obrovská nezodpovědnost, protože je může zranit nějaká bomba. Ne bomba, řekl jsem, ale granát. Bomby se vrhají z letadel na opevnění, granáty se ostřeluje pěchota a taky jízda.

Ale proč? rozčilila se, to je přece nonsens!

Hned na začátku jsme se zapletli do debaty o koních a kavalerii. Viděl jsem, že to nikam nevede. Už jsem neposlouchal její připomínky, ukázal jsem jí, jak má Lordovi nasadit stájovou ohlávku a potom ho opatrně čistit na hlavě mezi ušima, podél čelní linie a potom mu hřbílkem očistit srst. Začala se nudit. A kdy budu jezdit? zajímala se. Spolkl jsem odpověď, že přesně na tohle se ptá každý zabeđený rekrut. Pohrozil jsem jí, že jestli nehodlá spolupracovat, zruším výuku. Vztekla se na mě podívala a i ona spolkla nějakou větu,

dobře, odsekla, ukažte mi, jak se čistí kopyta. Ale nemyslete si, že je budu čistit já! Pohládila koně, podle ní byli koně na hlazení, stejně jako kočky, Lord se na ni vděčně podíval a já jsem zatnul zuby a pokračoval. Se založenýma rukama mě pozorovala. Vidím, prohlásila po chvíli, že to s koňmi umíte. Vysvětlil jsem jí, že to je alfa a omega, kůň cítí a ví, že se k němu hezky chováte, jestli ne, tak se vám vzepře. Představte si, milostivá paní, řekl jsem tak mile, jak jsem to jen dokázal, představte si, že se vám kůň vzepře, když musí do útoku. Tohle říkáte rekrutům? zeptala se. Ano, právě tohle. To znamená, že se ke koním chováte pěkně jen proto, abyste je hnali proti bombám, tedy vlastně granátům. Naštvaně jsem odvětil, že tam ženeme i sebe, v bitvě na Kolubaře byly tisíce mrtvých.

Ale proč? otázala se jakoby nic jedovatým hlasem.

Za krále, odpověděl jsem, za krále a vlast.

Zafrkala jako kůň a nazlobeně se zasmála.

Druhý den ráno jsem se u majora Iliče hlásil k raportu. Požádal jsem ho, aby mě té povinnosti zbavil. Zeptal se, co se mi nelíbí. Vysvětlil jsem mu, že vážená paní je toho názoru, že vojenská jízda je, s odpuštěním, nonsens. Tohle že si myslí? podivil se Ilič. Ano, a kromě toho křičela, že není můj rekrut. Ilič se zasmál. Vždyť přece není tvůj rekrut, můj milý Radovanovići, s váženými dámami jednáme jinak než s rekruty, no jo, dodal, vlastně se ženami vůbec. Podíval se ven oknem. Vyprávěla ti, zeptal se po chvíli, že studovala v Berlíně? O tom mi nepovídala. Je vzdělaná, dodal, můžeš se od ní leccos naučit. Je pravda – na chvíli se odmlčel, jako by se zamyslel, jestli to má říct –, že mladá dáma je poněkud... jak bych to řekl, nevšední. Můj přítel, Leo Zarnik, její

muž, mi povídal, že se jednou sama vypravila vlakem k moři do Sušaku. Nikdo nevěděl, kde je, a poté co se vrátila, vysvětlila mu, že se chtěla vykoupat. Dokážeš si to představit? Pokrčil jsem rameny, nepřipadlo mi to důležité, tou dámou jsem se chtěl zabývat co nejméně. Ale to nebylo jednoduché. Její děd, líčil Ilić, prý postavil půl Rijeki, už jsi byl v Rijeci? Cože? Vždyť tam jsou Italové. Ano, odpověděl, ale jednou tam budeme zase my. Když připlouváš lodí do přístavu, ty obrovské budovy na pobřeží, kavárny, to všechno bylo jeho. Ti lidé, můj Radovanovići, jsou nepředstavitelně bohatí. Nepředstavitelně. A armáda s nimi chce mít dobré vztahy, rozumíš? Řekl jsem, že rozumím, ale dodal jsem, že se bojím, že je to vážené paní úplně jedno. Nechce spolupracovat, tak jak ji mám naučit jezdit na koni, když ona rozkazuje mně? Krom toho nemá ani tušení, kdo to jsou huláni. Huláni? zeptal se Ilić. Co mají huláni do činění s výukou jízdy na koni? Nějakou dobu mlčel. Nezajímá ji to, a po chvíli dodal, ji zajímají jiné věci. Ona je nejen nevšední, ale jak bych to jen řekl – i excentrická. Slyšel jsem, že doma chovala krokodýla. Venčila ho na promenádě. Dokážeš si to představit? Zkrátka, podíval se mi major do očí, teď už víš všechno. Děkuji, oponoval jsem, ale to mi vůbec nepomůže. Kousl jsem se do jazyka, začal jsem s majorem diskutovat, a to jsem si měl odpustit. Zvážněl. Co mám říct příteli Zarnikovi? Že můj důstojník, nejlepší důstojník, nechce pokračovat, protože si jeho žena myslí, že vojenská jízda je nonsens?

Nevím, trval jsem stále na svém, můžete mu říct, že to pro mě není a že se vracím ke své jednotce.

Major Ilić zvážněl. Poslyšte, pane poručíku, pronesl úředním tónem, který používal ve služebních záležitostech. Vy,

Radovanovići, mi nebudete rozkazovat. A neposlal jsem vás tam, abyste s tou dámou diskutoval o vojenském jezdecktvu nebo abyste ji poučoval o polských hulánech a bitvě na Kolubaře, ale proto, abyste ji naučil jezdit na koni. Rozumíte? Řekl jsem, že ano. A na další raport se mi hlase, až s tím budete hotov. Budete mi hlásit, že je rozkaz splněn a že je z dámy výborná jezdyně. Rozumíte? Rozumím, pane majore. Odešel jsem trochu skleslý, ale taky smířený s osudem. S myšlenkou na mladou ženu, která se sama vydá do Sušaku a prochází se sem a tam po lublaňské promenádě s krokodýlem na vodítku. Ještě víc jsem ale myslel na majora Ilice. Na něm závisela má kariéra. Občas byl otcovský a říkal mi: Stevo, synu. Když mi ale začal vykat, začalo to být nebezpečné. Napadlo mě, že to mohlo dopadnout ještě hůř. Dobře jsem ho znal, to, co jsem zažil před chvílí, byl střední stupeň, pokud by byla jeho zlost ještě o něco větší, rozkázal by tichým hlasem: *Marš. Marš v manežo, mater ti tvojo.*

Odjel jsem se svým Vraníkem do manéže a domluvil se, že zůstane v tamějších stájích, dokud potrvá výuka. Rozhodl jsem se celou věc urychlit, jak jen to bude možné, čím dřív bude hotovo, tím líp. To ráno jsem čekal marně. I ona si stěžovala. Svému muži. Jen tak z auta mi sdělil, že jeho paní chce civilního učitele. Ale on se nechce rozkmořit s majorem Ilicem, který mu poskytl svého nejlepšího důstojníka, a ode mě očekává, že se zachovám jako gentleman, omluvím se a gentlemansky dovedu výuku až do konce. Zítra pokračujete, zavelel a odjel s loktem opřeným o dvířka a vítr mu přitom cuchal světlé vlasy.

Začalo to tím, že jsme oba chtěli skončit. A snad i proto bylo pokračování snazší. Omluvil jsem se: ... pokud to špat-

ně pochopila, protože jsem řekl, že rekrutům nejdřív povídám, že... a vážená paní pak myslela, že ji беру jako nějakého rekruta... ve skutečnosti však... ach, vždyť to nic není, odpověděla a zasmála se, dejte mi to hřebíčko. Přesně taková byla, Veronika. Zničehonic se její nálada dočista změnila. Dal jsem jí hřebíčko. Zasmála se a s plným zaujetím začala hřebelcovat koni srst.

Od té doby jsme se vyhýbali hovorům o rekrutech, jízd-ních šturmech, bombách a bitvě na Kolubaře, záhy jsme se začali věnovat sedlání koně a během několika dní také správnému držení těla při jízdě, pohyblivosti sedu, pevným zádům a volným ramenům, opratím a brzy také prvním krokům. Mladá dáma rychle pokročila. Zdálo se mi, že chápe, že jezdeckví je vztah mezi koněm a jezdcem a také mezi žákem a učitelem. Naučit se ke koni chovat není jen technická záležitost, je také potřeba získat si jeho důvěru, a tím spíš je potřeba důvěřovat učiteli, když chceme, aby kůň důvěřoval nám. Nevyprávěl jsem jí to, co rekrutům, totiž že je nezbytné poslouchat a plnit učitelovy rozkazy, když chceme, aby kůň poslouchal a plnil ty naše. Zdálo se, že pomalu začíná chápat trojitý vztah subordinace. Naštěstí o tom nechtěla diskutovat, neboť by to určitě skončilo novou rozepří. Mně se ulevilo jednoho dopoledne, když jsme si sedli do trávy a ona mě požádala, abych jí povídal o koních. A o čem bych měl vyprávět? O všem, co vím. Tak to bude na dlouho, vím toho mnoho. Tak mi toho mnoho řekněte, ona na to, je pravda, že kdysi dávno býval kůň tak malý jako pes? To je pravda, bylo to takové drobné zvíře, které žilo v lesích Sibíře a střední Evropy, a teď jsou statní a nádherní, stejně jako Vraník a Lord. Hovořil jsem o arabských koních

a lipicánech, o hannoverských teplokrevnicích a o plemeni hafling a o tom, jak jsem s koňmi žil už od dětství. S koňmi mého otce, kteří přicházeli a odcházeli. Vraníka jsem vycvičil sám, podařilo se mi dostat ho do armády a přivést s sebou z Valjeva do Lublaně... O hulánech a bitvách, v nichž přicházejí o život také koně, nejen jezdci, už jsem jí nevyprávěl.

Myslíte, že nám opravdu rozumějí? zeptala se. Dívá se, jako by to tak bylo, dodala.

Když může člověku rozumět krokodýl... nadhodil jsem opatrně, může mu rozumět i kůň.

Usmála se. Vy jste o tom taky slyšel? Samozřejmě, a kdo ne? Byl to moc roztomilý krokodýlek, řekla. Nemohla jsem ho nechat doma samotného, a tak jsem ho občas vzala na procházku po městě. Koutky úst jí zacukaly při vzpomínce na to, jakou atrakcí muselo to zvíře být pro užaslé kolemjdoucí. Ale všem nerozuměl, mému muži určitě ne. A víte i to, že ho při koupání ve vaně hryzl? Potom musel z domu, tedy ten aligátor. Zachechtala se, ale hned zase zvažněla. Leo ho odvezl k veterináři. Teď je vycpaný. Bohužel to jinak nešlo.

Nezeptal jsem se, kam jejího muže kousl. Cítil jsem silný odpor při myšlence na to zvíře v jejich vaně. Stejně tak při představě, jak mladá paní vodí krokodýla na vodítku po promenádě a jak to zvíře, zvyklé na úplně jiné prostředí, tápe za ní... a navíc to množství pohledů. Představa plaza z močálu v koupelně pro mě byla naprosto nesnesitelná. Tenhle svět a takové lidi nedokážu pochopit. Alespoň jsem si to tehdy myslel. Mluví o té potvoře div ne jako o kočce. Vypadala nešťastně, když vyprávěla, že ho bylo třeba zabít. A vů-

bec, její rozumování o koních, svobodných stvořeních, se ani trochu neslučovalo s krokodýlem donuceným žít v jejich přepychovém bytě. To jsem jí ale neřekl, nechtěl jsem žádnou novou hádku, spokojil jsem se s myšlenkou, že je mladá paní, jak říkal major Ilič, prostě trochu nevšední, a jak boháči často bývají, také excentrická. Byla plná protikladů, což bylo vidět i na její náladě, která se měnila jako aprílové počasí, jednou přišla celá přátelská a rozesmátá, jindy smutná a naprosto nepřítomná, tehdy často ani nevnímala, co říkám. Ale tím jsem se nemusel zabývat, alespoň tehdy ještě ne. Pocházeli jsme z rozdílných světů, dva lidé, kteří se náhodou setkali, asi za měsíc nebo ještě dřív odjede se svým mužem a já se vrátím do kasáren ke své jednotce. I když to teď konečně připomínalo jezdeckou školu a o dost lépe jsme si rozuměli, a i když jsem se přistihl, že mě leckdy ráno opravdu těší, že ji znovu uvidím, přál jsem si, aby to co nejdřív skončilo.

Ale koně měla doopravdy ráda. Možná víc než lidi. Časem jsem začal chápat, proč ji tak rozrušilo, že ženeme koně proti bombám, tedy vlastně granátům. Byly poslední srpnové dny, pomalu přicházel podzim. Ráno jsem se hlásil v kasárnách, kde mě ostatní důstojníci vítali dvojsmyslnými narážkami, dopoledne jsem trávil v jízdně s ní a oběma koňmi, s jejím mužem jsem prohodil stěží pár slov, když ji vyzvedával. To se stávalo méně a méně, stále častěji ji přivážel a odvážel jejich šofér. Snad byl Leo Zarnik zaneprázdněn nejen svou prací, ale také střídáním srdců a divokých prasat. Mojí žákyni ale to, že zabíjí zvířata, nevadilo. Vadilo jí, že ženeme koně do války, kde je můžou zasáhnout bomby, tedy vlastně granáty. Viděl jsem, že její muž na zadním

sedadle vozí lovecké pušky, jednou mi dokonce slíbil, že mě pozve na střelnici. Ale bylo jasné, že na své pozvání ve stejnou chvíli zapomněl.

Když jsme v manéži poprvé udělali několik koleček, ona na Lordovi, já na Vraníkovi, a ona šikovně seskočila, zatleskal jsem jí. Přiznám se, milostivá, neočekával jsem, že se budete zlepšovat tak rychle. Dalo by se říct, že už jezdit umíte. A kromě toho – Lord vás velice dobře snáší.

Zdá se mi, opáčila, že lépe než vy.

Promiňte, myslel jsem to tak, že vás bere jako svou paní. Jeho paní, zamyslela, co je to za hloupý výraz. Tak to prostě je, až poslechne každý váš rozkaz, až pochopí každé vaše slovo, naše škola bude u konce. A jak toho dosáhnu? zeptala se. Je potřeba mu vyprávět, vysvětloval jsem, a dotýkat se ho, potom porozumí, mezi člověkem a koněm se vytvoří mocné pouto... Chvíli se na mě dívala, potom se zeptala: Jako mezi dvěma lidmi? Ano, odpověděl jsem. Skoro takové.

Druhý den ráno dorazila s divnou náladou. Napadlo mě, že má za sebou nějakou těžkou manželskou noc kvůli výletu do Sušaku, kvůli novému krokodýlovi nebo kdovíčemu ještě, ale bylo v tom něco úplně jiného. Přemýšlela jsem, řekla, co jste včera vyprávěl o koních a lidech, jak důležité je hovořit. My dva se vlastně bavíme velice málo. Máte pravdu, milostivá paní. Jen o koních, o těch jsme mluvili hodně.

Zasmála se. Přestaňte s tou milostivou paní, Stevane. Potom se tak nějak nepřítomně zadívala přes Sávu na zelené hory. Máte nějaké děvče, Stevane? Mám, odpověděl jsem. Pak mě napadlo, že vlastně vůbec nevím, jestli je to tak. Vlastně ani nevím, měl jsem, ve Valjevu, občas mi ještě píše. Jak se jmenuje, zeptala se. Jelica, řekl jsem. Je krásná? Pokr-

čil jsem rameny, mně připadá krásná. Má kaštanové vlasy, poznamenal jsem rozpačitě.

A jak ti říká Jelica?

Stevo.

No, tak jsi tedy Stevo. Můžu tě oslovovat jako tvoje Jelica?

Úplně mi tím vyrazila dech. A já jsem Veronika, pokračovala, můžeš mi tak říkat. Rozumím, paní, vypadlo ze mě, jako bych odpovídal majoru Iličovi. Žádná paní – jen Veronika. Rozumím, Veroniko. To je dobře, že rozumíš.

Úplně jsem sice nerozuměl, tehdy ještě ne. Možná že nerozuměla ani ona. Ale něco se změnilo. Začali jsme se bavit i o jiných věcech než o koních. Já jsem jí vyprávěl o svém rodném kraji, jeho širokých zelených stráních s dřevěnými domy, o pověrách a svatbách. O sedlácích, kteří přežili soluňskou frontu. O vojenské akademii. Ona vykládala o Berlíně, kde dva roky studovala, stále ještě si dopisuje s přítelkyněmi, píšou jí o divadlech a kavárnách, o lodích a plachtách na nějakém jezeře. Má to velkoměsto ráda, je rozlehlé a vzdušné. Život v Lublani ji nudí. Všichni se tu znají a nenávidí se mezi sebou. Proto se občas vytratí, odjede vlakem k moři. Co na to říká její Leo, mi nepověděla. Nemluvila ani o své rodině, kromě matky, která žije sama v prostorném bytě, odkud se ona odstěhovala k Leovi. Maminka, jmenuje se Josipina, je plná vzpomínek na život v Rijece, kde také umřel její muž, Veroničin otec, který se jmenoval Peter, stejně jako náš mladý král. Maminka má světlé vlasy, stejně jako Veronika, ačkoliv už trochu začíná jí šedivět. V dobách, kdy ještě pobývala v Rijece, ráda tancovala. Říkali jí tam „bionda“. Jednou nás představí, myslí si, že se jí budu líbit.

Dva lidé, kteří prožijí takovou dobu společně, k sobě naleznou cestu, nebo se možná začnou nenávidět, tak to alespoň vypadalo na začátku, ale pravděpodobnější je, že se sblíží. My jsme se sblížili. Velice.

Teď trčím v Palmanově. Sleduju svůj obličej ve slepovaném zrcadle, přesněji jeho části. Spánky pokrývají, na můj věk příliš brzy, šediny. Chybí mi přední zub, ta díra a potrhané rty kolem vypadají škaredě. Je to zázrak, že jsem byl poprvé raněn až chvíli před koncem, někde nad Idríí, těsně předtím, než jsme se stáhli na furlánskou rovinu. Než jsme skončili v tomhle zajateckém táboře, jeden vedle druhého včerejší spolubojovníci, dnes už jen zajatci, ohromné množství dvaceti tisíc vojáků a důstojníků, kteří se ještě včera bili, a dnes marní čas kolem baráků a mezi stany. Porazené vojsko. Vojsko zmaru. Vojsko bez státu. S obrazem mladého krále na zdi baráku, krále, který nikdy nebyl u toho, když jsme válčili za jeho království, a teď, když jeho armáda padla do zajetí, se prochází se svými psy po nějakém londýnském parku. Nebo pije čaj. Nebo poslouchá rozhlasové zpravodajství o posledním projevu toho ruského špiona s podivným jménem Tito, bývalého rakouského kaprála, toho chorvatského mužíka, jenž se nastěhoval do jeho královského paláce v Dedinje. Vždycky když jdu kolem králova obrazu, mám pohled zapíchnutý do země. Kdybych se mu podíval do očí, musel bych se ho zeptat, kde byl, když jsme se my, jeho vojáci, plazili blátem a krví. Jeho děd a jeho otec, ti byli se svou armádou, když bylo potřeba, zabalení do zimníku uprostřed balkánské zimy, mezi děly a koňmi. Ale on celou válku jen korzoval po londýnském parku a špacíruje tam i nyní. Nedokážu mu pohlédnout do očí, aniž bych

pocítil zlost, dokonce nenávist. Raději mám oči upřené na podlahu. Někdy mi připadá, že se všichni jen díváme do země, všech dvacet tisíc mužů, kteří skončili zahanbení a ponížení v Palmanově. A v noci pozorujeme hvězdy. A nechápeme, co se nám všem přihodilo.

Když se v noci zadívám na májové nebe poseté hvězdami, často se ptám sám sebe, jestli je sleduje i ona. Pokud ještě pořád žije v tom zámečku, který koupil její muž, pozoruje stejné nebe, jen dvě stě kilometrů odsud. Jako černý stín mě přepadla myšlenka: co znamenal ten živý sen, v němž mě dnes v noci navštívila? Tam, odkud pocházím, lidé věří, že duše mrtvých bloudí kolem. Přihodilo se jí něco? Byla přece válka. Ale hned jsem tu myšlenku zahnal, ona si jistě dokázala poradit, a když ne ona, tak ten její Leo určitě. Ten se vždycky vyznal. Možná už nežijí na zámku, protože komunisti, kteří teď vládnou na druhé straně hranice, nejspíš nemají zámecké panstvo zrovna v lásce, ale milují jeho majetek. Před několika dny jsem byl v sousedním táboře, kde jsou zajatí slovinští domobrancí. Ptal jsem se, jestli někdo z nich zná Lea Zarnika, on mě samozřejmě nezajímal, ale chtěl jsem vědět, co je s ní. Nějaký oficír mi řekl, že je teď určitě v Rakousku, v Korutanech. V květnu směřem na sever utíkalo plno lidí, Zarnik musel být mezi nimi, nebyl hlupák, aby čekal, až si pro něj přijdou komunisti. Jestli byl v Rakousku Zarnik, její muž, musela tam být i ona. To mě uklidnilo. A její noční návštěva mohla znamenat taky něco jiného – jestli bloudí duše mrtvých, proč by nebloudily duše živých? Těch, kteří si byli velice blízcí, ale byli odloučeni. Možná i moje duše někdy přichází k její posteli, tehdy když sleduju hvězdy nad furlánskou rovinou a myslím na ni, jak

pozoruje hvězdy nad vrcholky Alp. Z oken zámečku v Kraňsku, a jestli už není tam, tak možná z druhé strany hor.

Jestlipak si někdy vzpomene na ty srpnové dny, kdy se projížděla se svým učitelem jezdecky kolem Sávy.

Toho srpna roku sedmatřicet jsme se velice sblížili. Ten den, kdy se mě zeptala, jak se jmenuje mé děvče, jsme si byli už tak blízko, že to ani jinak nemohlo dopadnout. Ze začátku sice jen dopoledne, ale později už jsme spolu trávili celé dny. Moje žákyně byla stále nadšenější. Jako jsou, což jsem jí nechtěl říct, nadšení všichni rekruti, když zjistí, že při prvním cvalu nespadli ze sedla a – co víc – že je kůň poslouchá, a dokonce se i zastaví, když mu to rozkážou. Správný posez, používání opratí, obraty, rovnováha, každý nový prvek hravě zvládla. Protože byla plná nadšení, snadno si osvojila také způsoby, jakými se může s koněm dorozumět, „kluuuus“, „cval“, „prrrrr“. Jedině na používání ostruh a biče jsem ji připravoval těžko, ale práce s pomůckami, vysvětlil jsem jí, je při jízdě stejně potřebná jako domluva tělem i hlasem. Její Lord už měl za sebou základní trénink, takže byla celá věc o to snazší. Když viděla, jak ji poslouchá, a když ji po jednom cvičení přátelsky a rozpustile šťouchl hlavou do ramene, byla přímo dojatá. Je to možné? říkala, doopravdy mi rozumí! Na Vraníkovi jsem demonstroval útok se šavlí, kterou jsem samozřejmě nedržel v ruce, aby jí nepřipomínala, že se používá k zabíjení, a když jsem se rozjel, začala tleskat. To je něco, volala, vždyť jste jako jedno stvoření! Celé dny byly jen naše, v jednom blízkém hostinci Pod Kaštany jsme také společně obědvali. Jejím muže jsem vídal občas ráno, když ji přivezl, pozdě odpoledne pro ni přijížděl jejich šofér. Zatímco jsme stáli u automobilu a nemohli se odloučit při vzpo-

mínání na zážitky, výcvik a rozmluvy o koních z toho dne, bez výrazu hleděl někam k horám.

Proto jsem toho dne, když se mě zeptala, jak se jmenuje moje děvče, vůbec nebyl překvapený. Jelica. A jak ti říká Jelica? Stevo. No, tak jsi tedy Stevo. Já jsem Veronika, žádná paní, jen Veronika, rozumíš? To je dobře, že rozumíš. Rozuměl jsem, že právě takhle začalo něco, co bylo celou dobu nevyhnutelné. Když jsme jezdili kolem Sávy a na uzdách vodili koně po lesních cestách. Když jsme seděli v trávě a bavili se o koních, kteří bývali kdysi malí jako psi a teď jsou velcí, moudřejší a svobodnější než člověk.

Neboť člověk není svobodný, prohlásila, já tedy určitě ne.

Vstala a netrpělivě chodila sem a tam po trávě. A ty ještě méně, řekla, ty jsi ještě méně svobodný tam v těch svých kasárnách.

Zase něco, co jsem nechápal. Proč by člověk neměl být svobodný? A proč není svobodná ona? O kasárnách mluvila jako o nějakém vězení. Ale já jsem své vojenské povolání nikdy nebral jako něco, co mě připravuje o svobodu. Vysvětlil jsem jí, co jsem si upřímně myslel a myslím ještě dnes: V rámci pravidel, která je třeba respektovat, je podle mého názoru dost volnosti pro člověka, který myslí, čte, zabývá se vojenskou historií a projíždí se po loukách na koni. Zamyslela se. Vlastně je to možná dokonce i správné, řekla, nastavit si nějakou hranici, která je pro tebe přirozená a vyhovuje ti. Ale mně pořád staví nějaké ploty, nějaké neviditelné hranice, jenom sem a nikam dál, tam už není tvůj svět. Napadlo mě, že ani můj svět není tam, kde je ten její. A v duchu jsem zaslechl hlas majora Ilice, jak mluví o důstojnické cti.

Jednou odpoledne vstoupila do světa, který nebyl její. Do mého světa. I když bych mohl říct, našeho, vstoupila do našeho světa. Ten okamžik, kdy překročila linii oddělující její život s Leo Zarnikem a život důstojníka jízdy, znamenal, že se všechno změnilo. To jsme ale nemohli tušit, vlastně jsme nevěděli vůbec nic, neboť ani ona, ani já jsme tehdy nepřemýšleli o budoucnosti. O životě ve vojenském bytě poblíž jedněch kasáren v jižním Srbsku.

Po obědě jsme pomalu klusali po okraji lesa.

Nešlo by to trochu rychleji? řekla náhle a švihla Lorda bičem přes zadek. Kůň pod ní se otrásl, jako by se probral, a hned nato se tryskem rozeběhl. Zvedla se v sedle a svým pravidelným pohybem ho poháněla k stále rychlejšímu běhu. Vyrazil jsem za ní a na široké louce ji dohnal. Obdivně jsem na ni zavolał: Ty jezdíš jako polský hulán. Zasmála se, hulánka, odpověděla, polská hulánka. Odbočila na stinnou lesní cestu, trochu jsem se o ni bál, nějaká větev by ji mohla srazit, ale ona koně dokonale ovládala, na lesní mýtině ho domluvami a poplácáváním uklidnila a obratně seskočila z jeho hřbetu.

Kdybys byla můj rekrut, řekl jsem, byl bych teď na tebe hrdý. A na sebe taky.

Ještě před několika týdny ji rozčililo, když jsem zmínil své vojáky. Teď se jen usmála.

To znamená, že výcvik tvého rekruta skončil.

Dalo by se říct, že ano. Ledaže by ses chtěla naučit taky střílet.

Vysvětlil jsem jí, že v tomto momentě můžou nováčci začít s bojovým cvičením: střílením za jízdy, používáním šavle, výpadem a ústupem. Co se týče naší výuky, je konec.

Konec? zeptala se skoro udiveně.

Potom jsme se posadili do trávy. Myslel jsem si, že spustí jeden ze svých hovorů o koních a svobodě, ale to odpoledne se tak nějak nepřítomně dívala do dálky, směrem k dlouhým stínům, které padaly na mírný travnatý svah za řekou Sávou. Najednou mě objala a zadívala se mi do očí. S dovolením, řekla, když už ležela v mém náručí. Jako bych to byl já, kdo tu může dát nějaké dovolení. Nebo jako bych ho mohl odmítnout. Co by teď řekla Jelica? zajímala se. Vhodnější by bylo, pomyslel jsem si, kdyby se zeptala, co by teď řekl Leo, její muž. Jelica byla daleko, ve Valjevu, naposledy mi napsala asi před měsícem a v dopise už nebylo žádné „ach, jsi tak daleko, tak moc mi chybíš“, ale už jen „doufám, že se máš ve Slovinsku dobře, doufám také, že tě brzy povýší a že příště přijedeš s kapitánskými hvězdičkami, tvůj otec na tebe bude velice hrdý“. Jelica byla daleko, ale její muž blízko, ten večer už možná přijede v bílém obleku svým kabrioletem, dnes večer se zeptá, jak postupuje naše jezdkyňe? Pohlad mě po vlasech, přikázala mi. Víím, že si to přeješ, dodala, když jsem váhal. Před očima se mi objevil major Ilič, důstojnická čest, řekl, důstojnická čest. Ale mimovolný a nezastavitelný pohyb mé ruky byl silnější než důstojnická čest, která nesmí pro své osobní zájmy zneužít ani nejoddanějšího a nejloupejšího rekruta, což teprve žákyňi, již mu svěřili, což teprve vdanou ženu, ženu majorova přítele, jednoho z pilířů místní společnosti, která vytyčila neviditelné hranice, kvůli nimž se Veronika cítila omezená a nesvobodná.

Naštěstí tam ten večer nebyl. To, k čemu došlo, se nedalo skrývat. Byli jsme omámení z takového odpoledne a jako vyměnění. I šoférovi, který přešlapoval na místě s otevře-